

Advies betreffende de verspreiding van het kruipend moerasscherm langs de Grote Geule (Beveren-Waas)

Nummer:	INBO.A.2013.103
Datum advisering:	24 oktober 2013
Auteur(s):	Wouter Van Landuyt & Ralf Gyselings
Contact:	Lode De Beck (lode.debeck@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	e-mail van 2 oktober 2013 ; ANB-INBO-BEL-2013-70.
Geadresseerden:	Agentschap voor Natuur en Bos Provinciale Dienst Oost-Vlaanderen T.a.v. Laurent Vanden Abeele Gebr. Van Eyckstraat 4-6 9000 Gent Laurent.vandenabeele@Ine.vlaanderen.be
Cc:	Agentschap voor Natuur en Bos Centrale dienst Carl De Schepper (carl.deschepper@Ine.vlaanderen.be)

AANLEIDING

Tijdens een inventarisatie op 31 augustus 2013 van de Nationale Werkgroep Botanie van Natuurpunt vzw. werd in tredgaten van het vee op twee weiden (waarbij een gelegen is aan een zgn. veenlens) in de buurt van de Grote Geule te Kieldrecht (Beveren) kruipend moerasscherm (*Apium repens*) aangetroffen. Na een terreinbezoek enkele dagen later door een paar mensen van het INBO werd de waarneming van de soort bevestigd.

Het Agentschap voor Natuur en Bos heeft n.a.v. deze vondst enkele adviesvragen, zodat het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen (verder GHA) hiermee rekening kan houden bij de opmaak van het inrichtingsplan voor het natuurkerngebied Grote Geule.

VRAAGSTELLING

- 1) A. Kan het er een kaart aangeleverd worden met de verspreiding van het kruipend moerasscherm langs de Grote Geule
B. Kan er een inschatting van de populatiegrootte gemaakt worden
- 2) Wat zijn de ecologische randvoorwaarden van deze soort?
- 3) Zijn er uitbreidingsmogelijkheden voor deze soort in de ontwikkeling van het natuurkerngebied?

TOELICHTING

1. Verspreiding en populatiegrootte van kruipend moerasscherm langs de Grote Geule

Kruipend moerasscherm is in België en de rest van Europa een zeer zeldzame en bedreigde soort. Ze is opgenomen op de bijlagen II en IV van de Habitatrichtlijn. In Vlaanderen was de soort enkel bekend van de Westkust (in 2013 op vier locaties), het Vrijbroekpark te Mechelen en de Vroente in Herk-De-Stad (Van Landuyt & T'Jollyn, 2011). Naar aanleiding van de vondst van kruipend moerasscherm langs de Grote Geule te Kieldrecht door de Nationale Werkgroep Botanie van Natuurpunt vzw. begin september 2013 werd op 17 september 2013 door het INBO een voorlopige inventarisatie gemaakt van de verspreiding van kruipend moerasscherm op de percelen waar de soort gevonden werd door de Nationale Werkgroep Botanie. Naar aanleiding van deze adviesvraag werd een bijkomende meer gedetailleerde inventarisatie uitgevoerd op 16 oktober 2013 waarbij ook hoogtemetingen van de standplaats werden uitgevoerd. Figuur 1 geeft een overzicht van de vindplaatsen langs de zuidrand van Grote Geule tussen de Sint-Korneliusstraat en het centrum van Kieldrecht. Kruipend moerasscherm werd er gevonden op twee percelen (figuur 2 en 3) die ongeveer op een kilometer van elkaar liggen. Ook de andere permanente graslanden en het grasland langs de Grote Geule tussen Sint-Korneliusstraat en het centrum van Kieldrecht werden onderzocht maar hier werd kruipend moerasscherm niet gevonden.

Op elke puntlocatie waar kruipend moerasscherm werd gevonden werd een GPS-coördinaat ingemeten en een abundantieschatting gemaakt. Gezien kruipend moerasscherm zich ook vegetatief met uitlopers verspreid is het nagenoeg onmogelijk het aantal individuele planten als maat voor de populatiegrootte te gebruiken. In de plaats daarvan schatten we de omvang van elke individuele groeiplaats (=puntlocaties) in (in m²). Voor de schatting werd een vrij ruwe schaal gebruikt (zie Tabel 1). Op basis van deze kartering wordt de totale populatie op ongeveer 260 m² geschat (minimaal 118 m² - maximaal 450 m²).

Tabel 1: Floron-schaal voor het inschatten van de grootte van de populaties van aandachtsoorten (Vreeken, Groen, Lemaire, Peterbroers, & Tamis, 1999).

Code	Oppervlakte ingenomen door de groeiplaats
A	<1 m ²
B	1-5 m ²
C	5-25 m ²
D	25-50 m ²
E	50-500 m ²
F	500-5000 m ²

2013
ABUNDANTIE

- a
- b
- c
- d
- e

Figuur 1: Overzicht van de groeiplaatsen van kruipend moerasscherm aan de Grote Geule (Kieldrecht). Voor de abundantieschaal zie Tabel 1.

2013
ABUNDANTIE

- a
- b
- c
- d
- e

Figuur 2: Overzicht van de groeiplaatsen van kruipend moerasscherm op het westelijk perceel (perceel met de veenlens) van de Grote Geule (Kieldrecht). Voor de abundantieschaal zie Tabel 1.

2013
ABUNDANTIE

- a
- b
- c
- d
- e

20 10 0 20 Meters

Figuur 3: Overzicht van de groeiplaatsen van kruipend moerasscherm op het oostelijk perceel (perceel begraasd door renpaarden) van de Grote Geule (Kieldrecht). Voor de abundantieschaal zie Tabel 1.

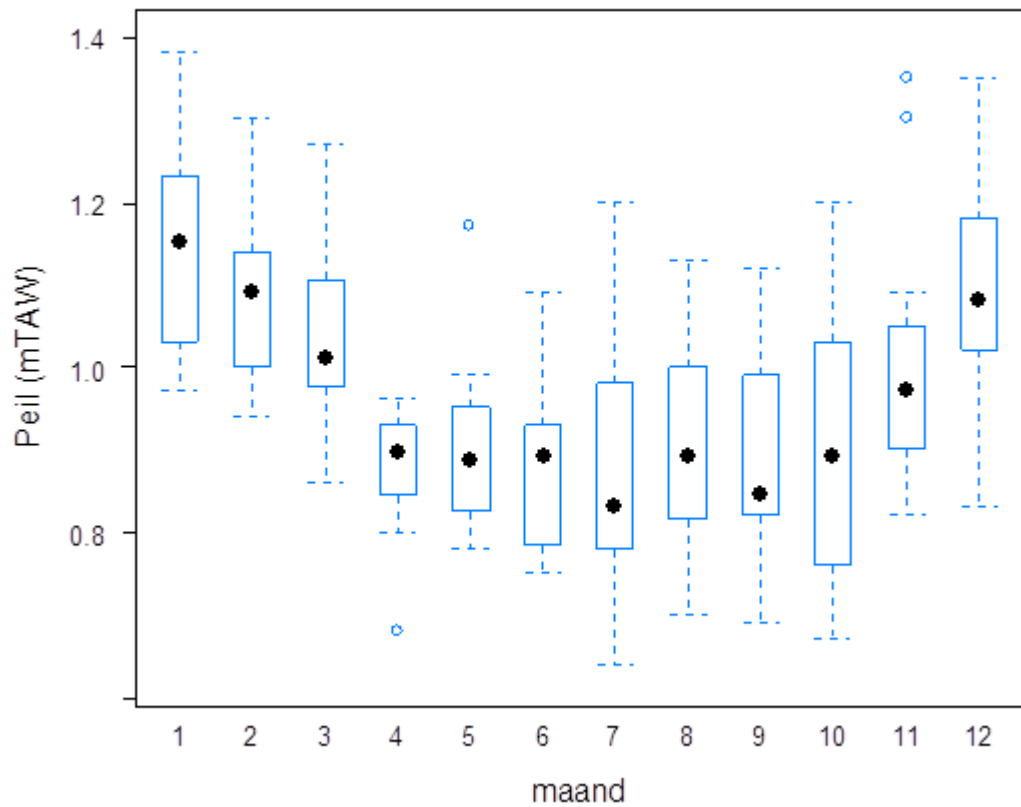
2. Ecologische randvoorwaarden

Kruipend moerasscherm is een plant van open of lage vegetaties op natte, matig voedselrijke gronden. De soort verdraagt kortstondige periodieke overstromingen en is gebonden aan zeer kort begraasde graslanden (type zilverschoongrasland). Optimaal groeit ze onder een beheer met begrazing door paarden of een combinatie van paarden en koeien waarbij de vegetatie zeer kort blijft (Adriaens, Van Landuyt & Ronse, 2008; Ronse, Maas, & van Wijngaarden, 2007). Indien er in de winter echter overbegrazing optreedt waardoor de vegetatie verdwijnt moet de soort telkens opnieuw uit de zaadbank kiemen waardoor uiteindelijk de zaadbank uitgeput raakt.

In Kieldrecht werd de hoogte van de groeiplaatsen van kruipend moerasscherm ten opzichte van het grondwaterregime bepaald door de hoogte van de groeiplaatsen (in meters TAW) te vergelijken met de waterpeilfluctuaties van een peilbuis 80 meter ten westen van de oostelijke groeiplaats (Figuur 4). De maaiveldhoogtes van de groeiplaatsen van kruipend moerasscherm variëren van 1,1 m TAW tot 1,7 m TAW. Het maaiveld van de peilbuis is gelegen op 1,46 m TAW wat in de range ligt van de groeiplaatsen van kruipend moerasscherm. Hieruit blijkt dat de slechts een deel van de standplaatsen zelden (en vermoedelijk slechts kortstondig) overstroomd worden. Bovendien zakt het water in de zomer nooit diep weg onder het maaiveld. Gezien de kleiige bodem ter plaatse zullen de standplaatsen nooit echt uitdrogen.

Zoals hoger al vermeld vereist kruipend moerasscherm zeer kort begraasde vegetaties. Op de groeiplaatsen aan de Grote Geule is dit vooral het geval op het oostelijke perceel met paardenbegrazing. Het westelijk perceel wordt enkel door koeien begraasd. Voor de groeiplaats in Herk-de-Stad (de Vroente) werd een veebezetting van 3 grootvee eenheden per hectare voorop gesteld. De vegetatie moet kort de winter in gaan. Paarden grazen over het algemeen korter dan koeien.

Alhoewel kruipend moerasscherm op vrij voedselrijke bodems groeit is bemesting ongunstig voor de soort. Bemesting zorgt vooral voor een snellere grasgroei waardoor de lage kruidenvegetatie weg geconcurrereerd wordt.

Figuur 4: Waterpeilfluctuaties op de standplaatsen van kruipend moerasscherm gebaseerd op een naburige peilbuis met een meetreeks van 8 jaar (2005-2013).

Figuur 5: Begrazing door renpaarden op het oostelijk perceel langs de Grote Geule: een ideaal beheer.

3. Uitbreidingsmogelijkheden voor kruipend moerasscherm in het natuurkerngebied

Kruipend moerasscherm heeft een beperkte verspreidingscapaciteit, vermoedelijk worden de zaden vooral verbreed via de mest van grazers. Spontane kolonisatie van andere permanente graslanden in het natuurkerngebied rondom de Grote Geule is op korte termijn niet te verwachten. De voornaamste potenties liggen in de lage delen van de permanente graslanden (graslanden met kamgras, zilverschoon en madeliefje) aanliggend aan de groeiplaats gegraasd door de renpaarden. Deze worden op dit ogenblik door koeien begraasd waardoor de vegetatie iets hoger is.

CONCLUSIE

1. De populatie van kruipend moerasscherm langs de Grote Geule heeft een omvang van naar schatting 260 m². Het overgrote deel van de populatie is gelegen in de meer oostelijke percelen begraasd door paarden. In het westelijke perceel met de veenlens bedraagt de populatie ongeveer 16 m².
2. De ecologische randvoorwaarden voor de soort zijn zeer kort begraasde vegetaties (bij voorkeur paardenbegrazing) op natte standplaatsen die periodiek kunnen overstromen. Langs de Grote Geule zijn deze te vinden in kamgrasweiden tussen 1,1 m TAW tot 1,7 m TAW.
3. Gezien de vermoedelijk geringe dispersiecapaciteit van de soort liggen de potenties voor uitbreiding van de populatie van kruipend moerasscherm vooral in de aanpalende graslanden. Begrazing met paarden zou deze uitbreiding kunnen bevorderen.

REFERENTIES

Adriaens D., Van Landuyt W., & Ronse A. (2008). Kruipend moerasscherm (*Apium repens*). In D. Adriaens, T. Adriaens & G. Ameeuw (Eds.), *Ontwikkeling van criteria voor de beoordeling van de lokale staat van instandhouding van de habitatrictlijnsoorten*. (pp. 26-28). Brussel: Instituut voor Natuurbehoud, INBO.R.2008.35.

Ronse A., Maas P., & van Wijngaarden W. (2007). Betekenis van Natura 2000 voor Kruipend moerasscherm (*Apium repens*) in België en Nederland. *De Levende Natuur*, 108(6), 263-265.

Van Landuyt W., & T'Jollyn F. (2011). *Monitoring van kruipend moerasscherm (*Apium repens*) in Vlaanderen. Resultaten van de monitoring 2008-2011 in het kader van de Habitatrictlijn*. Brussel: Instituut voor Natuurbehoud, INBO.R.2011.47.

Vreeken B., Groen K.C.L.G., Lemaire A.J.J., Peterbroers Th., & Tamis Wil.L.M. (1999). *Uitwerking van het Landelijk Meetnet Flora voor Aandachtsoorten*. Leiden: Stichting Floristisch Onderzoek Nederland.